

OSNOVE ELEKTROTEHNIKE

7. Kirchhoffovi zakoni za sinusne veličine

© Sveučilište u Zagrebu · Fakultet elektrotehnike i računarstva
Zavod za osnove elektrotehnike i električka mjerenja

Ovo djelo je dano na korištenje pod licencom [Creative Commons Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerađada 3.0 Hrvatska](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/hr/).

I. Kirchhoffov zakon

- Suma trenutnih vrijednosti struja u čvoru mreže jednaka je nuli u svakom trenutku
  - Struje referentnog smjera koje ulaze u čvor su pozitivne, a one izlaznog smjera su negativne

$$\sum_{j=1}^n i_j(t) = 0$$

- Ako trenutne vrijednosti prikažemo fazorima vrijedi:

$$\sum_{j=1}^n \text{Im}\{\sqrt{2} \dot{I}_j e^{j\omega t}\} = \text{Im}\left\{\sum_{j=1}^n \sqrt{2} \dot{I}_j e^{j\omega t}\right\} = 0 \Rightarrow \sum_{j=1}^n \dot{I}_j = 0 \Rightarrow \sum_{j=1}^{n_{ul}} \dot{I}_j = \sum_{k=1}^{n_{iz}} \dot{I}_k$$

- Suma fazora struja u čvoru jednaka je nuli, odnosno suma fazora ulaznih struja jednaka je sumi fazora izlaznih struja

II. Kirchhoffov zakon

- Suma trenutnih vrijednosti napona u konturi mreže s n_{iz} izvora napona $u_{iz}(t)$ i n_{pas} pasivnih elemenata na kojima su naponi $u_{pas}(t)$ jednaka je nuli

$$\sum_{j=1}^{n_{iz}} u_{iz}(t) = \sum_{k=1}^{n_{pas}} u_{pas}(t)$$

- Naponi izvora čiji je smjer djelovanja u smjeru obilaska konture su pozitivni
- Naponi na pasivnim elementima kroz koje je smjer struje podudaran sa smjerom obilaska su pozitivni

II. Kirchhoffov zakon za fazore

- Prikaz fazorima:

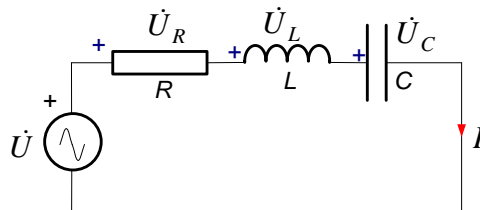
$$\begin{aligned} \sum_{j=1}^{n_{iz}} \operatorname{Im} \left\{ \sqrt{2} \dot{U}_{iz} e^{j\omega t} \right\} &= \sum_{k=1}^{n_{pas}} \operatorname{Im} \left\{ \sqrt{2} \dot{U}_{pas} e^{j\omega t} \right\} \\ \operatorname{Im} \sum_{j=1}^{n_{iz}} \left\{ \sqrt{2} \dot{U}_{iz} e^{j\omega t} \right\} &= \operatorname{Im} \sum_{k=1}^{n_{pas}} \left\{ \sqrt{2} \dot{U}_{pas} e^{j\omega t} \right\} \Rightarrow \sum_{j=1}^{n_{iz}} \dot{U}_{iz} = \sum_{k=1}^{n_{pas}} \dot{U}_{pas} \end{aligned}$$

- I. i II. Kirchhoffovi zakoni vrijede za fazore

Serijski R-L-C krug, impedancija

- II. Kirchhoffov zakon

$$\dot{U} - \dot{U}_R - \dot{U}_L - \dot{U}_C = 0 \quad \text{ili}$$
$$\dot{U} = \dot{U}_R + \dot{U}_L + \dot{U}_C$$

- Padovi napona na pojedinim elementima jesu:

$$\dot{U}_R = \dot{I} \cdot R \quad ; \quad \dot{U}_L = \dot{I} \cdot jX_L \quad ; \quad \dot{U}_C = \dot{I} \cdot (-jX_C) \quad \left(X_L = \omega L, X_C = \frac{1}{\omega C} \right)$$

- Slijedi:

$$\dot{U} = \dot{I}(R + jX_L - jX_C) = \dot{I}[R + j(X_L - X_C)]$$

Impedancija

- Impedancija kruga** – omjer fazora napona i fazora struje

- Kompleksni broj

$$\underline{Z} = \frac{\dot{U}}{\dot{I}} = R + j(X_L - X_C) = R + jX = |\underline{Z}|e^{j\varphi}$$
$$|\underline{Z}| = \sqrt{R^2 + X^2} \quad ; \quad \tan \varphi = \frac{X}{R} = \frac{X_L - X_C}{R}$$

- Kut φ zovemo fazni kut impedancije

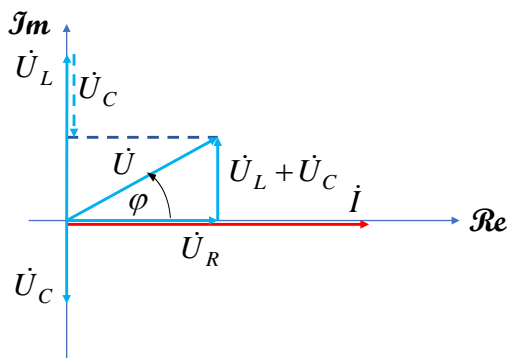
- fazni pomak između napona i struje u krugu

$$\underline{Z} = \frac{\dot{U}}{\dot{I}} = \frac{U \angle \alpha_u}{I \angle \alpha_i} = |\underline{Z}| \angle (\alpha_u - \alpha_i) \quad ; \quad \varphi = \alpha_u - \alpha_i$$

Vektorski dijagram serijskog R - L - C kruga

- Vektorski dijagram je grafički prikaz fazora struja i napona u kompleksnoj ravnini

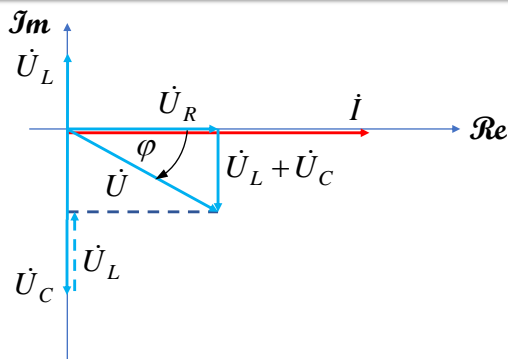
- $X_L > X_C$

- $\varphi > 0$, napon prethodi struji, odnosno struja zaostaje za naponom (induktivno ponašanje)

Vektorski dijagram serijskog R - L - C kruga

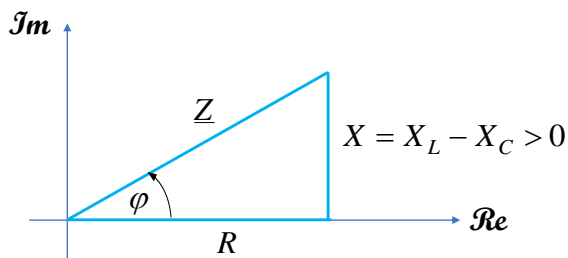
- $X_L < X_C$

- $\varphi < 0$, napon zaostaje za strujom, odnosno struja prethodi naponu (kapacitivno ponašanje)

Trokut impedancije – pretežno induktivno trošilo

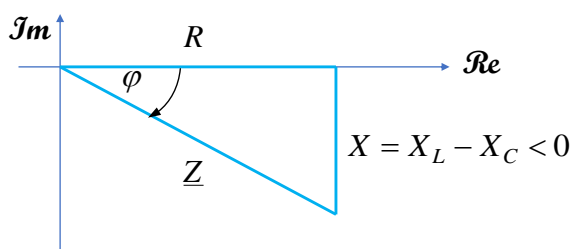
- Podijelimo li vektorski dijagram s fazorom struje dobije se **trokut impedancije**:
- $X_L > X_C$ induktivno ponašanje

- Vrijedi ($\varphi > 0$): $R = |\underline{Z}| \cdot \cos \varphi$; $X = X_L - X_C = |\underline{Z}| \cdot \sin \varphi > 0$

Trokut impedancije – pretežno kapacitivno trošilo

- $X_L < X_C$ – kapacitivno ponašanje

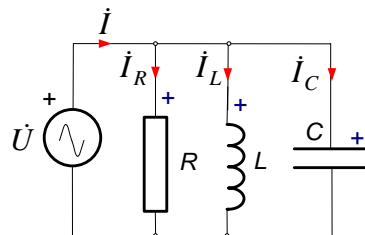
- Vrijedi ($\varphi < 0$): $R = |\underline{Z}| \cdot \cos \varphi$; $X = X_L - X_C = |\underline{Z}| \cdot \sin \varphi < 0$

Paralelni R-L-C krug, admitancija

- I. Kirchhoffov zakon

$$\dot{I} - \dot{I}_R - \dot{I}_L - \dot{I}_C = 0 \quad \text{ili}$$

$$\dot{I} = \dot{I}_R + \dot{I}_L + \dot{I}_C$$

- Struje kroz pojedine elemente jesu:

$$\dot{I}_R = \frac{\dot{U}}{R} = \dot{U} \cdot G \quad ; \quad G - \text{vodljivost}$$

$$\dot{I}_L = \frac{\dot{U}}{jX_L} = \dot{U}(-jB_L) \quad ; \quad B_L = \frac{1}{\omega L} - \text{induktivna susceptancija}$$

$$\dot{I}_C = \frac{\dot{U}}{-jX_C} = \dot{U}(jB_C) \quad ; \quad B_C = \omega C - \text{kapacitivna susceptancija}$$

Admitancija kruga

- Slijedi:

$$\dot{I} = \dot{U}(G - jB_L + jB_C) = \dot{U}[G + j(-B_L + B_C)]$$

- Admitancija kruga – omjer fazora struje i fazora napona

$$\underline{Y} = \frac{\dot{I}}{\dot{U}} = \frac{1}{\underline{Z}} = G + j(-B_L + B_C) = G + jB = |\underline{Y}|e^{j\psi}$$

$$|\underline{Y}| = \sqrt{G^2 + B^2} \quad ; \quad \tan \psi = \frac{B}{G} = \frac{-B_L + B_C}{G}$$

- Kut ψ zovemo fazni kut admitancije

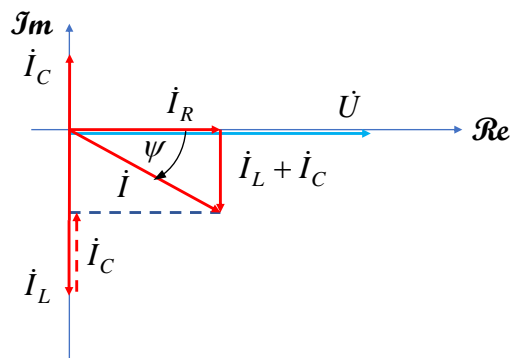
- fazni pomak između struje i napona u krugu

$$\underline{Y} = \frac{\dot{I}}{\dot{U}} = \frac{I \angle \alpha_i}{U \angle \alpha_u} = |\underline{Y}| \angle (\alpha_i - \alpha_u) \Rightarrow |\underline{Y}| = \frac{1}{|\underline{Z}|} \quad ; \quad \psi = -\varphi$$

Vektorski dijagram paralelnog R - L - C kruga

- Vektorski dijagram

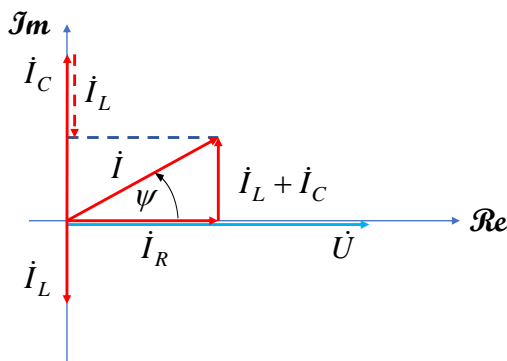
- $B_L > B_C$

- $\psi < 0$, ($\varphi > 0$) struja zaostaje za naponom, odnosno napon prethodi struji (induktivno ponašanje)

Vektorski dijagram paralelnog R - L - C kruga

- $B_L < B_C$

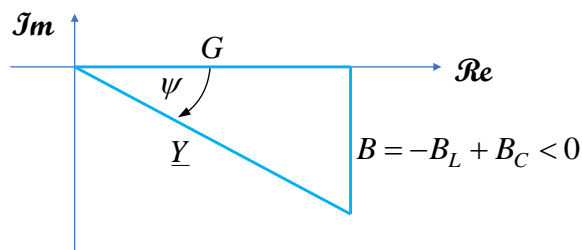

- $\psi > 0$, ($\varphi < 0$) struja prethodi naponu, odnosno napon zaostaje za strujom (kapacitivno ponašanje)

Trokut admitancije – pretežno induktivno trošilo

- Podijelimo li vektorski dijagram s fazorom napona dobije se **trokut admitancije**:

- $B_L > B_C$

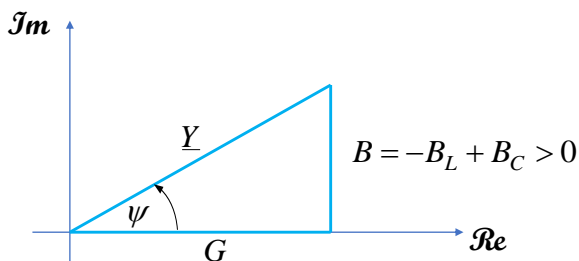

- Vrijedi ($\psi < 0$):

$$G = |\underline{Y}| \cdot \cos \psi \quad ; \quad B = -B_L + B_C = |\underline{Y}| \cdot \sin \psi < 0$$

Trokut admitancije – pretežno kapacitivno trošilo

- $B_L < B_C$

- Vrijedi ($\psi > 0$):

$$G = |\underline{Y}| \cdot \cos \psi \quad ; \quad B = -B_L + B_C = |\underline{Y}| \cdot \sin \psi > 0$$

Pretvorba admitancije u impedanciju i obratno

$$\underline{Z} = R + jX \quad ; \quad \underline{Y} = G + jB$$

$$\underline{Z} = R + jX = \frac{1}{\underline{Y}} = \frac{1}{G + jB} = \frac{1}{G + jB} \cdot \frac{G - jB}{G - jB} = \frac{G - jB}{G^2 + B^2} \Rightarrow$$

$$R = \frac{G}{G^2 + B^2} \quad ; \quad X = -\frac{B}{G^2 + B^2}$$

$$\underline{Y} = G + jB = \frac{1}{\underline{Z}} = \frac{1}{R + jX} = \frac{1}{R + jX} \cdot \frac{R - jX}{R - jX} = \frac{R - jX}{R^2 + X^2} \Rightarrow$$

$$G = \frac{R}{R^2 + X^2} \quad ; \quad B = -\frac{X}{R^2 + X^2}$$

Rješavanje sinusno pobuđenih mreža pomoću fazora

- Pri rješavanju sinusno pobuđenih mreža možemo primijeniti sve metode i postupke koji se primjenjuju u rješavanju istosmjernih mreža
- Umjesto struja i napona pišemo njihove fazore
- Otpore zamjenjujemo impedancijama
- Vodljivosti zamjenjujemo admitancijama

Topografski dijagram

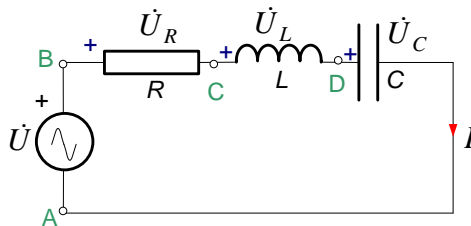
- Polazimo od vektorskog dijagrama napona u krugu
- Vektori napona nadovezani jedan na drugog onako kako su u shemi elementi spojeni jedan do drugog
- Odaberemo jedan čvor kao referentni i pridijelimo mu potencijal nula
- Potencijale ostalih čvorova gradimo temeljem potencijala susjednog čvora i napona na elementima između njih

Primjer – serijski R-L-C krug

- Zadano je:

$$\dot{U} = 6\angle 0^\circ \text{ V} ; R = 2\Omega$$

$$X_L = 8\Omega ; X_C = 10\Omega$$

$$\underline{Z} = R + j(X_L - X_C) = 2 - j2 = 2\sqrt{2}\angle -45^\circ \Omega$$

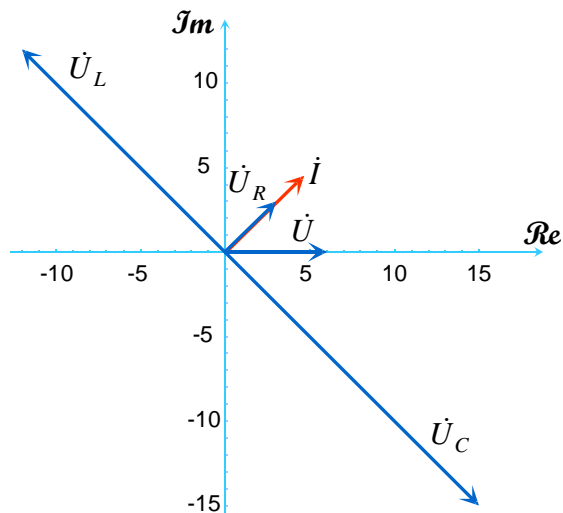
$$\underline{\dot{I}} = \frac{\dot{U}}{\underline{Z}} = \frac{6\angle 0^\circ}{2\sqrt{2}\angle -45^\circ} = 1,5\sqrt{2}\angle 45^\circ \text{ A}$$

$$\dot{U}_R = \dot{I} \cdot R = 3\sqrt{2}\angle 45^\circ \text{ V} = 3 + j3 \text{ V}$$

$$\dot{U}_L = \dot{I} \cdot jX_L = 1,5\sqrt{2}\angle 45^\circ \cdot 8\angle 90^\circ = 12\sqrt{2}\angle 135^\circ \text{ V} = -12 + j12 \text{ V}$$

$$\dot{U}_C = \dot{I} \cdot (-jX_C) = 1,5\sqrt{2}\angle 45^\circ \cdot 10\angle -90^\circ = 15\sqrt{2}\angle -45^\circ \text{ V} = 15 - j15 \text{ V}$$

Vektorski dijagram napona i struja

Topografski dijagram uz uzemljen čvor A

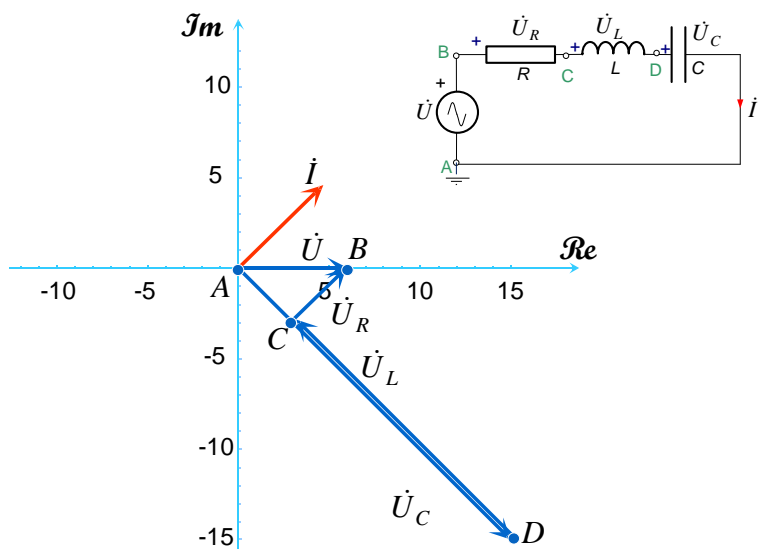
$$\varphi_A = 0 \text{ V}$$

$$\dot{\phi}_A = 0$$

$$\dot{\phi}_D = \dot{\phi}_A + \dot{U}_C = \dot{U}_C = 15 - j15 \text{ V}$$

$$\dot{\phi}_C = \dot{\phi}_D + \dot{U}_L = 3 - j3 \text{ V}$$

$$\dot{\phi}_B = \dot{\phi}_C + \dot{U}_R = 6 \text{ V} = \dot{U}$$

Topografski dijagram uz uzemljen čvor B

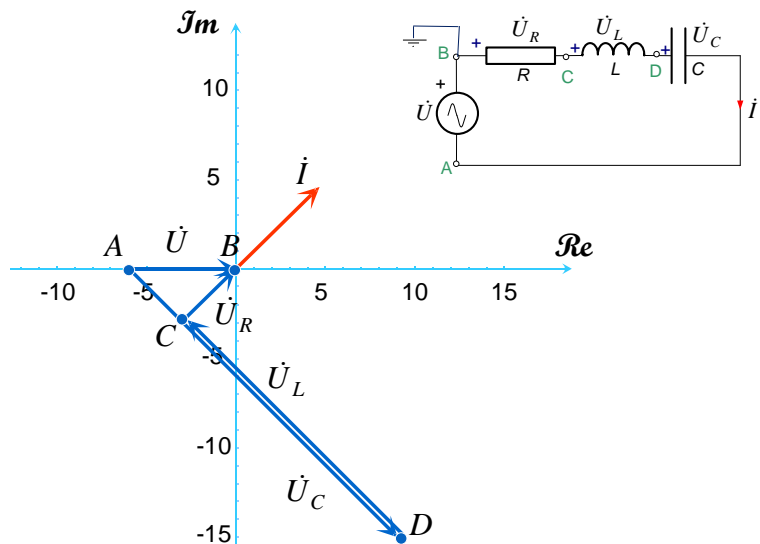
$$\varphi_B = 0 \text{ V}$$

$$\dot{\phi}_B = 0$$

$$\dot{\phi}_A = -\dot{U} = -6 \text{ V}$$

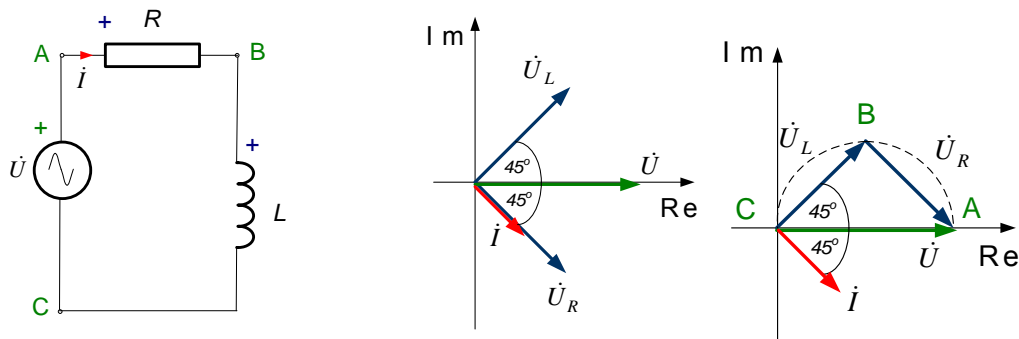
$$\dot{\phi}_D = \dot{\phi}_A + \dot{U}_C = 9 - j15 \text{ V}$$

$$\dot{\phi}_C = \dot{\phi}_D + \dot{U}_L = -3 - j3 \text{ V}$$

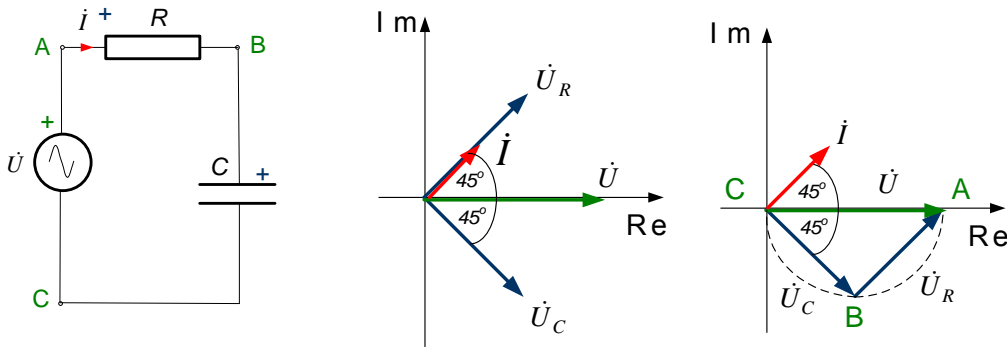
Primjer 1

Odrediti struju i napone na elementima u serijskom RL spoju prema slici. Zadano je: $R = X_L = 10 \Omega$, $\dot{U} = 10\sqrt{2} \angle 0^\circ \text{ V}$.

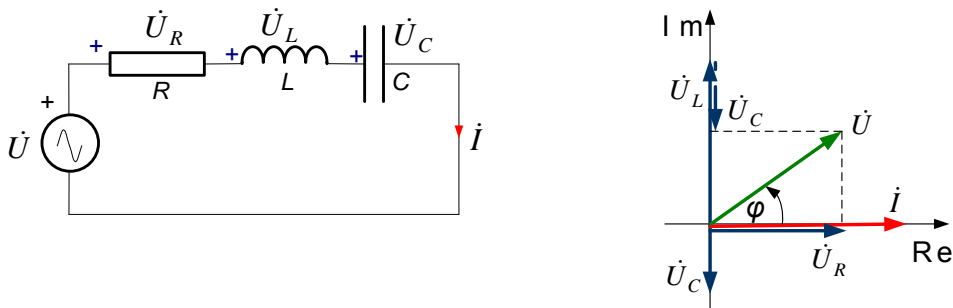
Primjer 2

Odrediti struju i napone na elementima u serijskom RC spoju prema slici. Zadano je: $R = X_C = 10\ \Omega$, $\dot{U} = 10\sqrt{2}\angle 0^\circ\text{ V}$.

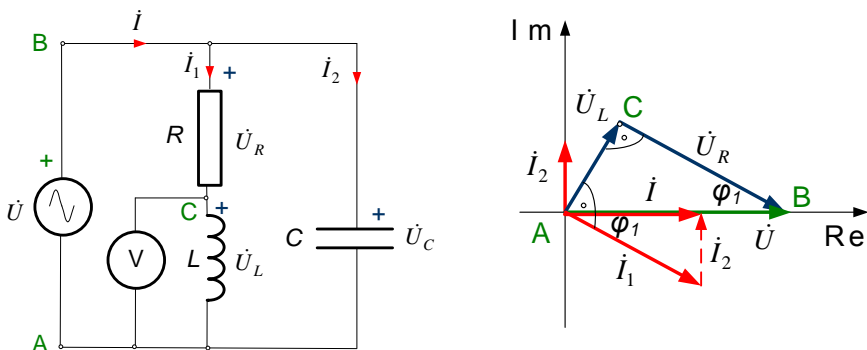
Primjer 3

U serijskom RLC krugu priključenom na izmjenični napon frekvencije 50 Hz, efektivne vrijednosti napona $U = 220\text{ V}$, poznati su naponi $U_L = 660\text{ V}$ i $U_C = 500\text{ V}$. Struja u krugu je iznosa 11 A. Odrediti iznose R , L i C , te fazni pomak φ između napona i struje.

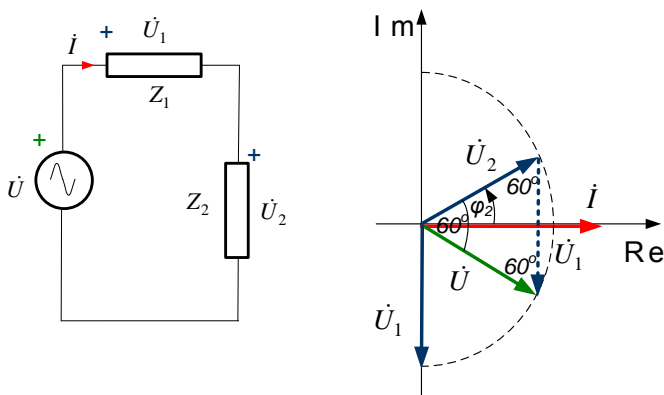
Primjer 4

Krug prema slici priključen je na izvor čija je vremenska funkcija $u(t) = 100\sqrt{2} \sin(\omega t)$ [V]. Ako voltmetar mjeri napon od 60 V, a struja izvora je u fazi s naponom izvora, odrediti iznose R i X_L . Zadano je $X_C = 10 \Omega$.

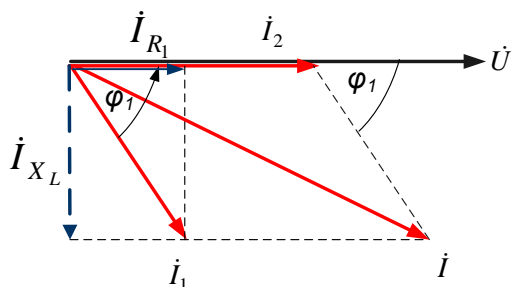
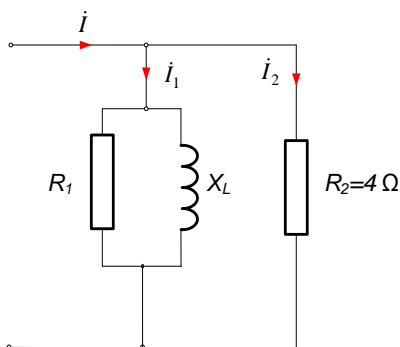
Primjer 5

Naponi u krugu prema slici su: $U = U_1 = U_2 = 100$ V, a struja je 10 A. Ako je fazni kut impedancije $\underline{Z}_1$ iznosa $\varphi_1 = -90^\circ$, odrediti impedancije $\underline{Z}_1$ i $\underline{Z}_2$.

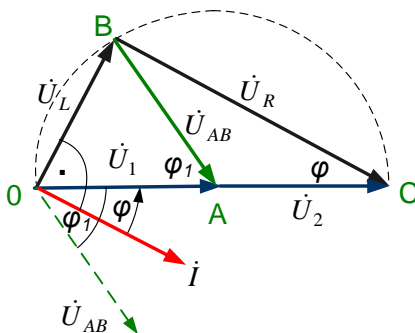
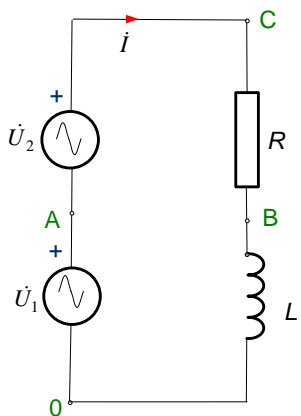
Primjer 6

U krugu prema slici zadane su struje: $I_1 = 18\text{ A}$, $I_2 = 15\text{ A}$ i $I = 30\text{ A}$.
Odrediti iznose R_1 i X_L .

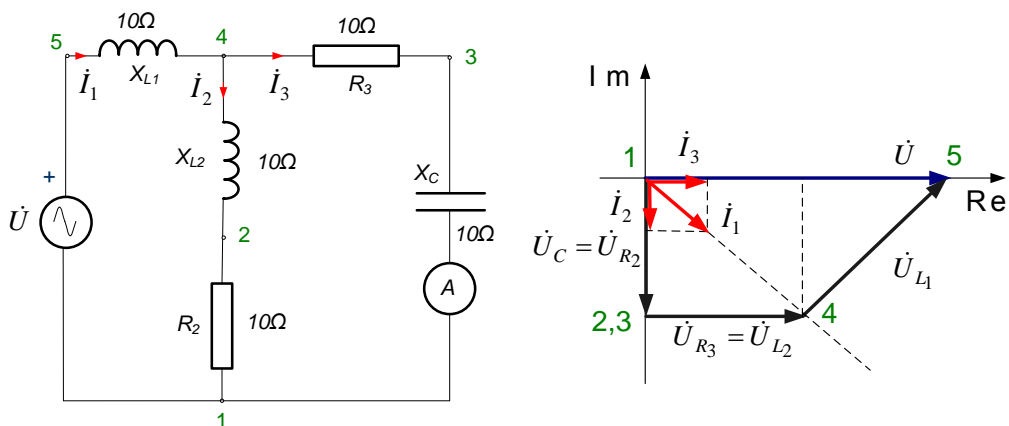
Primjer 7

Koliki treba biti induktivitet L da bi fazni kut između napona $\dot{U}_1$ i $\dot{U}_{AB}$ bio 60° pri kružnoj frekvenciji 3000 s^{-1} ? Zadano je: $R = 100\ \Omega$, $\dot{U}_1 = \dot{U}_2 = \dot{U}$.

Primjer 8

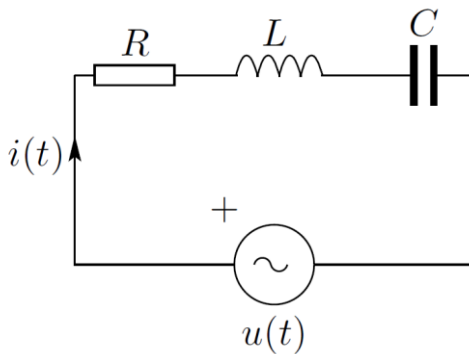
U krugu prema slici ampermetar mjeri struju od 1 A. Koliki je napon izvora?

Primjer 9

U spoju prema slici odredite $\dot{U}$, $\dot{U}_R$, $\dot{U}_L$ i $\dot{U}_C$.

Zadano je: $i(t) = 10\sqrt{2} \sin\left(\omega t - \frac{\pi}{6}\right)$ [mA], $\omega = 1000 \text{ s}^{-1}$, $R = 12 \Omega$, $L = 20 \text{ mH}$ i $C = 33 \mu\text{F}$.

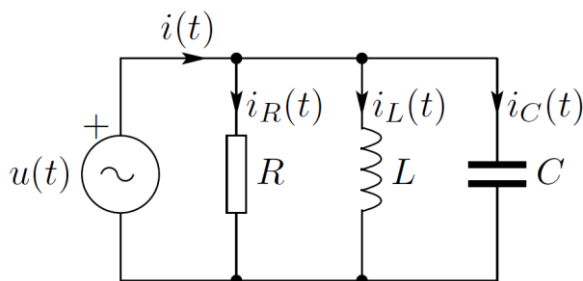

Primjer 10

U spoju prema slici odredite $\dot{I}$, $\dot{I}_R$, $\dot{I}_L$ i $\dot{I}_C$.

Zadano je: $u(t) = 100 \sin\left(\omega t + \frac{\pi}{3}\right)$ [V], $\omega = 100 \text{ s}^{-1}$, $R = 10 \text{ } \Omega$,
 $L = 100 \text{ mH}$ i $C = 200 \text{ } \mu\text{F}$.

Rješenja primjera

1. $\dot{I} = 1 \angle -45^\circ \text{ A}$, $\dot{U}_R = 10 \angle -45^\circ \text{ V}$, $\dot{U}_L = 10 \angle 45^\circ \text{ V}$
2. $\dot{I} = 1 \angle 45^\circ \text{ A}$, $\dot{U}_R = 10 \angle 45^\circ \text{ V}$, $\dot{U}_C = 10 \angle -45^\circ \text{ V}$
3. $R = 13,73 \text{ } \Omega$, $L = 190,99 \text{ mH}$, $C = 70,03 \text{ } \mu\text{F}$, $\varphi = 46,66^\circ$
4. $R = 4,8 \text{ } \Omega$, $X_L = 3,6 \text{ } \Omega$
5. $\underline{Z}_1 = 1 \angle -90^\circ \text{ } \Omega$, $\underline{Z}_2 = 1 \angle 30^\circ \text{ } \Omega$
6. $R_1 = 5,13 \text{ } \Omega$, $X_C = 4,39 \text{ } \Omega$
7. $L = 19,245 \text{ mH}$
8. $\dot{U} = 20 \angle 0^\circ \text{ V}$
9. $\dot{U} = 158,162 \angle -70,649^\circ \text{ V}$, $\dot{U}_R = 120 \angle -30^\circ \text{ V}$, $\dot{U}_L = 200 \angle 60^\circ \text{ V}$,
 $\dot{U}_C = 303,03 \angle -120^\circ \text{ V}$
10. $\dot{I} = 9,055 \angle 21,34^\circ \text{ A}$, $\dot{I}_R = 5\sqrt{2} \angle 60^\circ \text{ A}$, $\dot{I}_L = 5\sqrt{2} \angle -30^\circ \text{ A}$,
 $\dot{I}_C = \sqrt{2} \angle 150^\circ \text{ A}$